

ZEEHONDENVIRUS AAN DE BELGISCHE KUST IN 1998

John Van Gompel

Aan de 65 km lange Belgische kust verblijven regelmatig zeehonden. Meestal gaat het om de gewone zeehond *Phoca vitulina* waarvan zeer jonge en doorgaans verzwakte en zieke dieren - meestal in augustus en september - stranden. Sinds 1980 werden zulke dieren overgebracht naar het Nederlandse opvangcentrum in Pieterburen. De laatste jaren waren dat gemiddeld zes zeehonden per jaar, waarvan er drie tot vier als jonge dieren in de nazomer waren aangespoeld. In 1998 gebeurde de opvang voor het eerst aan de Belgische kust zelf, namelijk in het 'National Sea Life' in Blankenberge.

In 1998 was er sprake van een abnormaal hoog aantal gestrande zeehondenpups. Tussen eind juli en eind november werden er ongeveer twintig aangetroffen op de Belgische kust. Hiervan werden veertien pups opgevangen in het National Sea Life, terwijl er eentje vanuit Nieuwpoort werd overgebracht naar Pieterburen. Daarnaast werden nog drie dieren waargenomen die niet konden worden gevangen. Ook spoelden drie jonge en één ouder dier dood aan op het strand. Alle pups hadden een veel te laag gewicht en opvallend was de zeer jonge leeftijd van de diertjes die vóór 15 augustus werden binnengebracht. Sommige waren nauwelijks vier weken oud.

De pups die tot eind augustus in het National Sea Life werden binnengebracht waren erg ziek: pneumonie (longontsteking) en gastro-enteritis (braken en diarree) waren vrijwel altijd aanwezig. In veel gevallen was er ook sprake van mondnecrose (weefselsterfte) en complicerende artritis (gewrichtsontsteking) van flippers of achterpoten. Bloedonderzoek bevestigde het algemene beeld van verzwakking: anaemie (bloedarmoede) en monocytose ten gevolge van weefselaafbraak. Opvallend

Een verzwakte zeehondenpup met een open zweer in het hoornvlies van het linkeroog. Foto John Van Gompel

In de staart van een jonge zeehond wordt een merk aangebracht, voor het loslaten. Foto John Van Gompel

was het verloop van de lichaamstemperatuur: hoge koorts bij aanvang en een tweede hoge en soms lang aanhoudende koortspiek na acht tot veertien dagen. Deze lichaamstemperatuur bleek een goede indicator van het ziekteverloop. In de meeste gevallen begonnen de dieren pas spontaan te eten nadat de temperatuur zich genormaliseerd had. Vanaf dan volgde een snelle verbetering met een gewichtstoename van een kilo per twee tot drie dagen.

Snijwonden

Vier pups zijn gestorven in het opvangcentrum, wellicht niet toevallig degene met het kleinste lichaamsgewicht, respectievelijk 11, 10, 14 en 12 kg. De eerste van de vier was een dier dat al enkele dagen in Nieuwpoort aanwezig was voordat het naar het opvangcentrum werd overgebracht. De twee volgende spoelden samen aan in De Haan. Ze hadden, naast long- en darmontsteking, grote snijwonden na te zijn overvaren door surfers. De vierde zeehondenpup kwam eveneens vanuit Nieuwpoort en was al bijna stervend bij binnenkomst. Autopsie op deze dieren bracht ernstige longschade en gastro-enteritis aan het licht en de voor het morbillivirus typische encefalitis en meningitis (hersenen hersenvliesontsteking). In feite had geen van deze dieren enige kans op overleving.

De iets oudere pups die na eind augustus arriveerden, hadden minder hoge koorts en herstelden sneller. Naast

een enkel geval met een etterende oorontsteking, vormden vooral longwormen een belangrijke complicatie. Sterfte kwam evenwel niet meer voor.

Nieuwe virusepidemie

Afgaande op de ziektesymptomen van de eerste binnengekomen pups, rees snel het vermoeden dat er een virusinfectie aanwezig was. De situatie vertoonde immers sterke gelijkenis met de situatie tijdens de morbilli-virusepidemie in 1989. Toen spoelde ook al een groot aantal (twaalf) zeer zieke pups op de Belgische kust aan. De meeste dieren stierven toen snel, sommige zelfs al tijdens het transport naar Pieterburen. De epidemie begon toendertijd in het Skagerrak en Kattegat (Denemarken) en verspreidde zich via de Deense en Duitse waddenzee naar de kolonies van de zuidelijke Noordzee. Meer dan zestig procent van de totale Noordzeepopulatie werd er het slachtoffer van.

Het vermoeden van een nieuwe epidemie werd bevestigd op 14 augustus. Toen werd het morbillivirus aangetoond op het eerste overleden dier en kort daarna ook op de eerste twee pups die dood waren aangespoeld. Dit onderzoek omvatte immunofluorescentie en rechtstreekse virusisolatie op weefselstalen. Thierry Juniaux van de Luikse Universiteit voerde het onderzoek uit. Het verdere ziekteverloop en de aangetrof-

fen letsels, onder meer encephalitis en meningitis, wezen overigens in dezelfde richting. Begin september werd op de drie overige overleden dieren en op twee nieuwe dood aangespoelde pups het virus eveneens aangetoond. Hierdoor was het duidelijk dat we met een nieuwe epidemie te maken hadden.

Uit een autopsie van een jong dier dat op 13 augustus vanuit Nieuwpoort naar Pieterburen was overgebracht en er de volgende dag overleed, werd door professor Osterhaus (Rotterdam) eveneens de aanwezigheid van het morbillivirus vastgesteld. Ook een jong dat vanuit Calais (Noord-Frankrijk) naar Pieterburen was overgebracht, bleek de voor het virus typerende encefalitisymptomen te vertonen (mededeling Lies Vedder). Het gevolg was dat alle in Pieterburen aanwezige zeehonden opnieuw gevaccineerd werden. Gelukkig leverde de ziekte in de Waddenzee verder geen problemen op. Wellicht was dit voor een deel te danken aan een grotere basisimmunitet bij de populatie van de Waddenzee, dankzij de jarenlange vaccinaties van de in Pieterburen verzorgde dieren.

Brongebied?

Nu rees de vraag vanwaar de zieke dieren afkomstig waren. In de Waddenzee bleken weliswaar zeer veel jongen met een te laag gewicht aan te spoelen, maar er waren geen specifieke ziektesymptomen. Ook bleek er geen abnormale sterfte te zijn. Men vermoedde daarom dat de oorzaak een probleem van te weinig moedermelk was.

In de Baai van de Wash aan de Engelse oostkust waar zich de grootste kolonie gewone zeehonden in de zuidelijke Noordzee bevindt, waren daarentegen wel grote problemen. In juli stierven dubbel zoveel jongen als normaal. Vanuit het Sea Life Centre in Hunstanton werd dit bevestigd. Alleen al voor deze regio was er sprake van honderd dode jongen in één maand tijd, tegenover twintig gedurende het hele jaar in normale jaren (mededeling N. Croasdale). In Engeland werd de diagnose van morbillivirus echter niet gesteld, omdat op dode pups nooit autopsies werden uitgevoerd. Gelukkig bleek het virus minder virulent dan in 1989 en bleef de sterfte ditmaal hoofdzakelijk beperkt tot de zeer jonge dieren. Uiteindelijk werd de morbillivirusepidemie dus enkel aan de Belgische kust vastgesteld. Toch vermoedt men, dat de

gestrande jonge dieren van de Baai van de Wash afkomstig waren. Voorheen had men al eens in de Wash gemerkte exemplaren op de Belgische kust waargenomen.

Kwetsbare situatie

Voor het pas opgerichte opvangcentrum te Blankenberge betekenden de virusepidemie en het onverwacht grote aantal zieke dieren een grote uitdaging. Dit kon gelukkig tot een goed einde worden gebracht. De sterfte bleef beperkt. Op 19 november werd een eerste groep van vijf dieren uitgezet in de Westerschelde, begin maart volgde een tweede groep. Hierdoor wordt vanuit België een belangrijke bijdrage geleverd aan het reeds enkele jaren lopende reintroductieproject op de Westerschelde. Een uitbreiding van de nog zeer kleine populatie op de Westerschelde is overigens de beste garantie voor een eventuele herkolonisatie van de Belgische kust, waar inmiddels ook het 'plan Zeehond', dat de IJzermonding weer geschikt moet maken als leefgebied voor zeehonden, in uitvoering is.

De virusepidemie van afgelopen zomer mag dan al minder dramatische gevolgen hebben gehad dan in 1989, ze toont in elk geval aan dat de recente toename van de populatie in de zuidelijke Noordzee allermindst als een verworven feit kan worden beschouwd. Het opduiken van het virus is wellicht het gevolg geweest van een algemene verzwakking van de moederdieren, waarvan uiteindelijk de jongen het slachtoffer werden. Wat precies de moederdieren heeft verzwakt, is vooralsnog onduidelijk. Wel zijn er aanwijzingen dat voedseltekort de bepalende factor is geweest. Het feit dat de verzwakking zich zowel aan de Engelse oostkust als in de Waddenzee manifesteerde, is zorgwekkend. Het betekent immers dat de huidige situatie van de zuidelijke Noordzee voor de zeehond nog steeds risico's inhoudt en een reëel gevaar vormt voor toekomstige, nieuwe epidemieën.

Lezers die meer gedetailleerde informatie over de toestand van de gevonden zeehonden willen hebben, kunnen bij de auteur een kort verslag opvragen met een bondige bespreking van alle aangehaalde gevallen.

John Van Gompel, Koninginlaan
40, 8370 Blankenberge (B)